

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Luimige Reis langs den Rijn

Hood, Thomas

Amsterdam, 1840

De laatste der romeinen (Een vertelsel van Ehrenbreitstein)

[urn:nbn:de:bsz:31-140259](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-140259)

DE LAATSTE DER ROMEINEN.

Een vertelsel van Ehrenbreitstein.

De nacht was winderig en de lucht bewolkt, maar de maan vol, en terwijl de donkere nevels hare zilveren schijf voorbijdreven, verspreidde dat zware gewrocht van rots en metselwerk, hetwelk de Groote Steen van Eer" heette, zijne schaduw over het dal beneden hetzelfde. Ter rechterzijde stak de vervallende smalle ronde toren van Romeinschen oorsprong op: ter linkerzijde gierde de wind door de suizende populieren der hoogte van *Pfaffendorf*: beneden lag het warm ingesloten dal van *Ehrenbreitstein*, achter hetwelk de snelstroomende *Rijn* het roode en gele licht van de tegenoverliggende stad *Coblenz* wederkaatste.

Het was reeds laat voor *Duitschland*, en de goedgehartige Pastoor *SCHMIDT* door de steile helling geholpen, stapte met fiksche schreden naar zijn huis heen, toen op eens een geluid, naar een gekerm gelijkende, zijn gehoor trof. Hij bleef terstond stilstaan om te luisteren, en vernam duidelijk een gerammel, hetwelk naar het scheen uit den toren kwam, en een oogenblik

daarna kwam er eene lange schrale gedaante de vervallen steenen trappen van het oude grijze gebouw afhompelen, welke even als een dronken mensch naar onzen voetganger komende heenwaggelen, hem eenige woorden in eene der doode talen toesprak. Die taal was hem echter niet onbekend; want het was dezelfde, waarin de Pastoor de dienst waarnam — zoodat hij den vreemdeling mede in het Latijn aansprekende, een onderhoud met hem aanknoopte. Maar het gesprek had nog niet lang geduurd, toen de geestelijke plotseling drie of vier schreden achteruit stappende, bij zich zelve begon te prevelen en de teekenen van het kruis te maken. Het was ook geen wonder: want door behulp van een' helderen straal der maan, zag hij duidelijk, dat de gedaante geene kleederen om haar ligchaam had, behalve een oud verroest harnas, hetwelk in verband gebragt met zijne laatste zonderlinge vraag: »En hoe vaart de Grootte CEZAR?» voldoende was, om den Pastoor te overtuigen, dat hij of met eenen van de dooden verzeenen Romein, of met eene Romeinsche geestverschijning te doen had!

Bij zulk eene schrikkelijke ontdekking was het natuurlijk geweest te vooronderstellen, dat de Pastoor dadelijk de vlugt nam: maar in de eerste plaats had hij een vast geloof in de kracht der onttooveringen, en andere geestelijke wapenen, door welke hij beveiligd was; en ten tweeden, de schrik, die verschillend op de menschen werkt, scheen hem aan den grond te nageelen. Inmiddels sloeg de gedaante hare armen over elkander, ging van den eenen kant naar den anderen, wierp een' blik op het donkere nieuwe fort, vervolgens

naar het tegenoverliggende kasteel van *Pfaffendorf*, en toen het woord »*Confluentia*» (*Coblenz*) mompelende, liet zij haar oog ver, ver, zoo ver zij slechts kon, over den glinsterenden *Rijn* weiden. De verschijning wreef zich herhaalde keeren de oogen uit, alsof zij twijfelde of het geen droom was. Eindelijk uit hare bespiegeling ontwakende, sprak zij met drift den geestelijke weder aan, terwijl zij hare hand op zijn' arm legde. De Pastoor schrikte daarvan en trilde van angst, maar een zeer gevoelige neep diende om hem te overtuigen, dat de gedaante, zij mogt dan wezen wat zij wilde, althans iets meer was dan een spook. Nu begon de vrees plaats te maken voor verbaasdheid, welke langzamerhand de overhand verkreeg, zoodat de geestelijke na een stil gebed den moed kreeg van den onbekende te noodigen met hem mede naar zijn huis te gaan. De gedaante bewilligde hierin, — en hoewel op een grooten afstand naast den anderen gaande, begonnen beide de steilte af te klimmen, waarbij de Pastoor tot zijne geruststelling bij het maanlicht bespeurde, dat zijn geheimzinnige medgezel, even gelijk elk ander ligchaam, eene schaduw van zich gaf.

Toen zij aan de pastorij gekomen waren, welke niet ver vandaar was, bragt de Pastoor zijnen gast in zijn studeervertrek en sloot zorgvuldig de deur. Zijne eerste bezigheid daarna was den vreemdeling van betamelijke kleederen te voorzien, en de man der aloudheid werd met veel moeite overgehaald, om een pak zwarte kleederen aan te trekken. Er verliep vrij wat tijd eer een van beiden een woord sprak, maar zij zaten elkander in sprakelooze verwondering aan te kijken en waar-

lijk, wanneer men bedenkt, dat de gastheer een Roomsche Pastoor van de negentiende eeuw, en de gast een tijdgenoot van JULIUS GEZAR was, zal het gemakkelijk vallen te begrijpen, dat zij beide in elkander genoeg verwonderingswaardigs moesten vinden, om eene poos lang te zwijgen. Eindelijk brak de vreemdeling de stilte af. Zij begonnen weder een gesprek, hetwelk ernstig en langdurig was, zoo als het niet anders wezen kon, alzoo de een tot de overtuiging moest gebragt worden, dat hij sedert meer dan duizend jaren dood en begraven was geweest. De haastige blikken evenwel, dien de Romein op het veranderde voorkomen van *Confluentia* en deszelfs omstreken geslagen had, dienden om zijn geloof te beveiligen, dat slechts een geruim tijdsverloop al die groote veranderingen had kunnen te weeg brengen. Om des Pastoors berigten te beantwoorden, gaf hij hem te kennen, dat hij een Hoofdman van de 22ste keurbende was geweest, met name PARATUS POSTHUMUS, die JULIUS GEZAR op diens tweeden overtocht over den *Rijn*, om de *Alten* te beoorlogen, vergezeld had — dat hij aan toevallen onderhevig en twee of driemaal op het punt was geweest van levende begraven te worden, terwijl hij in zulk een toeval lag. Vervolgens, even als zich iets herinnerende, sprong hij eensklaps op, en vroeg met drift naar den naastbijgelegen tempel, om heen te gaan en aldaar zijne gelofte te voldoen voor zijne wonderdadige herleving. Deze vraag deed den vromen Pastoor zeer ernstig zien; hij maakte een kruisje, op de gedachte, dat de persoon, die hij onder zijn dak had medegebragt, inderdaad een Heiden was! Bij een opvolgend naden-

ken evenwel vertrooste hij zich zelve, met de hoop, van den roem, die er voor hemzelve en voor zijne Kerk uit zoude voortvloeijen, indien hij eene zoo wonderdadige bekeering mogt bewerken, en te dien einde na den Romein eene vlugtige schets van het verval en den ondergang van het Heidendom te hebben voorgehouden, begon hij hem de groote leer van het Christendom, volgens de stellingen van het Concilië van *Trent* te ontwikkelen. Maar het laatste gedeelte van zijn gesprek werd door den Romein met ongeduld aangehoord, en ten laatsten hield hij geheel en al op met naar hem te luisteren. De ondergang van zijne eigene geloofsleer en de verwoesting van derzelve tempels en altaren onder *CONSTANTIËN*, waren genoeg om zijne tevredenheid te storen, en naar de werking daarvan op zijn gelaat te oordeelen, veroorzaakte dezelve hem zeer veel verdriet. Hij bleef eene wijle tijds in gedachten verzonken, maar ten laatsten eensklaps zijne handen en oogen ten hemel heffende, riep hij uit: »O Groote *JUPITER!* het is onmogelijk. Er moet nog eenig overblijfsel van dat groote Godengeslacht op de aarde gebleven zijn — en ik wil de gansche wereld doorwandelen, totdat ik ontdekken zal waar het zich bevindt.” Aldus sprekende wees hij op de deur, met een’ zoo forschen blik, dat de bevende Pastoor alle hoop opgevend van hem te bekeeren, blijde was dat sein te gehoorzamen, hetwelk voor de huisdeur nog eenmaal herhaald werd. De verschijning bleef nog een oogenblik op den drempel staan, uitte eenige woorden van minzame dankbetuiging, en verdween in de duisternis van den nacht!

— * * * * *

Jaren waren er sedert dien tijd verstreken, en hadden in hun verloop nog grootere veranderingen aan den *Rijn* en zijne oevers te weeg gebracht. De langzame schuiten gleden door een span paarden getrokken tegen den stroom op; de vrolijke rookende stoombooten doorkliefdten zegevierende zijne golven, en waren beladen met duizenden van vreemdelingen, die de gezonde bronnen, de lagchende wijnbergen, de vervallen kasteelen en de romaneske valleijen dier schilderachtige landstreek kwamen bezoeken. De vrome Pastoor SCHMIDT thans oud en zwak, zat op zekeren avond in zijn' hoo-gen en gemakkelijken leuningstoel te rusten, toen de deur van zijne studeerkamer eensklaps openvloog, en ongenoodigd, ja zelfs onaangemeld, een bezoeker in het vertrek binnentrad. De oogen van den goeden Pastoor waren een weinig minder scherp dan voorheen, maar evenwel was hem één blik genoeg, om de onmiskenbare wezenstrekken van den Romeinschen Hoofdman te herkennen. Hij was nogtans geheel anders gekleed dan in den zwarten rok, en zijn gelaat was nog meer veranderd dan zijne kleeding. In plaats van de diepe droefgeestigheid, welke hetzelfde kenmerkte bij zijn vorig afscheid, lag er thans een stil genoeg, ja zelfs vrolijkheid over verspreid. Na elkander wederzijds gegroet te hebben, gingen zij tegenover elkander zitten, en de Hoofdman begon aldus te spreken, evenwel niet in het Latijn, maar in tamelijk goed Hoogduitsch: — »Wensch mij geluk, Eerwaarde Vader! zoo als ik voorspeld heb, mijne oude Godsdienstleer is nog eenigzins in wezen gebleven!» De Pastoor stak zijne ooren op. Hij was eenigermate een oudheidkun-

dige, en daarenboven een schoolgeleerde, zoo dat het berigt van het bestaan des Heidenschen Veel-godendoms zijne nieuwsgierigheid ten top deed stijgen. »Was het in Indië, in Perzië, of bij de Piramiden van *Egijpte*? in *Numidië*? te *Tombuktoe*? op de Wilden-eilanden der *Stille Zee*, of in *Peru*, het vaderland der Incas?» — »Vader" hernam de Hoofdman koeltjes; »ik heb niet buiten *Europa* gereisd." De Pastoor keek bevreemd op. Met uitzondering van een gedeelte der inwoners, die MAHOMED waren toegedaan, wist hij dat het geestelijke gebied van dat vierde gedeelte der wereld verdeeld was tusschen den Griekschen Patriarch, de Levitische Priesterschap, LUTHER en den Paus. De Hoofdman ging voort. — »Gij verteldet mij, meen ik, dat het volk, hetwelk men de Christenen noemt, één' God aanbidt?" De Pastoor knikte hem een bevestigend antwoord toe. »Wel ik zeg u, dat er bijkans of zeker even zoo veel Goden zijn als wij in onze oude fabelleer erkennen." De Pastoor schrikte en schudde zijn hoofd. »Ja wel, zeg ik u, ja" hernam de Hoofdman driftig: »hunne altaren en plegtigheden zijn even zoo onderscheiden — hunne Goden even zoo talrijk als de onze. Zie eens b. v. in *Engeland*." — »De Engelschen zijn Protestanten en ketters" zeide de Pastoor en sloeg een kruisje. — »Maar zij zijn toch Christenen" voer hem de Hoofdman te gemoet. — »Ja, en als zoodanige aanbidden zij denzelfden God als ik" zeide de Pastoor: »den éénen en ondeelbaren — welke menschelijke dwalingen voor het overige ook hunne leer bezwalken." — »Ten minste, dat zeggen zij" hervatte de Hoofdman: »maar zeg mij, is die Godheid, waarvoor de eene sekte zich neder-

buigt, wezenlijk dezelfde, welke door de andere vereerd wordt? Neen, waarlijk niet. — Eén God zoude op dezelfde wijze en in denzelfden geest worden gediend en aanbeden?"

»Helaas! helaas!» jammerde de vrome Pastoor: »het was de vervloekte scheuring van MAARTEN LUTHER, welke tot die afwijkingen aanleiding gaf. Nadat die afvalligen zich aan de Heilige Moederkerk hadden onttrokken, geraakten zij onderling verdeeld en gescheiden.»

De Hoofdman gaf geen acht op die klagten, maar hervatte zijne rede: »Ik heb hunne tempels bezocht — ik heb voor hunne altaren gestaan — ik ben getuige geweest van hunne plegtigheden, heb hunne leerstellingen aangehoord, en welk een verschil tusschen die alle! In één' tempel hoorde ik zuchten, kermen en vrouwelijk gegil; in een' anderen een luidklinkend orgel en verrukkende koorzangers; in een' derden hoorde ik niets, zelfs geen woord: en kon ik het helpen, dat ik rondzag, of ik nergens een beeld van HARPOKRATES vond? Ik kwam weder in een' anderen, alwaar ik kleine kinderen met water zag besprengen: wederom in een anderen, dompelden zich volwassen mannen en vrouwen tot aan het middel in een koud bad. Onder het eene gewijde dak sprongen en tierden de geloovigen als Bacchanten en Corybanten: in een' naburigen tempel stonden en zaten en knielden zij beurtelings met eene afgepastheid van bewegingen, gelijk die van gedrilde soldaten. In één' bedehuis, midden in het veld staande, speelden zij op de viool, de hobo, de bas, de klarinet en de fluit: in een ander van *Noord-Engeland* was EUTERPE ontroond en werden al de mu-

zijk-instrumenten voor eene heiligschennis gehouden, behalve de menschelijke keel en den menschelijken neus. — En welk een verschil tusschen de gewijde tempels zelve! Hier is het een ware tempel der Zanggodinnen, versierd door de schilder- en beeldhouwkunst, een toonbeeld van bouwkunde: daar een slordig gebouw, zoo eenvoudig en onbeduidend, als een paardenstal of eene boerenschuur. De Priesters zelve leggen dezelfde ongelijkheid aan den dag. De een draagt een kunstig bepoederde paruk en een voorschoot: een andere zijn lang natuurlijk haar in lokken langs zijn voorhoofd en wangen nedergolvende. Sommige bidden met ongedekte hoofden, andere met breed gerande hoeden op — hier bad een geestelijke in een wit kleed — daar een in het zwart — een derde droeg zijn alle-daagsche plunje. In één woord, er is geen einde aan al die afwijkingen.”

»Dat is waar” zeide de Pastoor, zijn hoofd schuddende. »Hoe meer ketterijen, hoe meer verschillende manieren; maar dat zijn alle uiterlijkheden. Hoedanig ook de vorm zijn moge, de aanbidding van al de Christenen word aan denzelfden Eenen en Ondéélbaren God gewijd!”

»Denzelfden? den Eenen en Ondéélbaren?” schreeuwde de Hoofdman bijkans uit. »Gij zijt een godsdienstig man en een Christenpriester: antwoord mij dan naar waarheid hierop. — Is het dezelfde God, dien een arme slechts van eene houten bank, en de aanzienlijke van een fluweel kussen af kan aanbidden? Is het hetzelfde verzorgende Wezen, hetwelk de nederige landman voor zijn schamel dagelijksch brood dankt, en hetwelk de

rijkaard bidt zijne weelderige pracht en zijn' ziel en ligchaam bedervenden overvloed te zegenen? Is de genadige Vader, wien het schreijende kind met gebogen knieën om het leven van zijn' zwakken en ziekelijken vader bidt, dezelfde als de God der veldslagen, door den heerschzuchtigen veroveraar aangebeden, die op het punt staat van duizenden zijner natuurgenooten te slagten? Is de Goddelijke Geest, die Zijn' eenigen Zoon gaf tot voldoening van de zonden der geheele wereld, dezelfde God des Euangeliums, wiens naam misbruikt wordt als die van den bijzonderen beschermer der dweeperij en onmededoogende aanhangers van het bijgeloof? Heeft de wraakzuchtige Schepper der menschen, die zijne schepselen tot eeuwigdurende en onuitsprekelijke folteringen bestemt, zoo als hij ons door de somberste der dweepzieke sekten wordt afgeschilderd, wel iets gemeen met den goedertieren God, in stilte door den Kwaker aangebeden, als den God van vrede en welwillendheid jegens de menschen? Is het dezelfde Goddelijke Schepper...? — »Het is genoeg, het is genoeg» viel hem de Pastoor met eene afwijzende beweging van zijne hand in de rede. »Neen, antwoord mij» hernam de Hoofdman. »Heb ik één' God of heb ik er meer beschreven? Kunt gij in die reeks, welke ik u slechts gedeeltelijk heb opgegeven, niets vinden, hetgeen met ons Veel-godendom — met onze PLUTUS, MARS, MERCURIUS en den Donderenden JUPITER overeenkomt? Is de God der Christenen inderdaad één en ondeelbaar, of is hij, gelijk de JUPITER der Ouden, in velen verdeeld door de aanbidding zijner afzonderlijke eigenschappen?»

»Gij hebt althans eene opmerkenswaardige beschouwing te berde gebragt» antwoordde de Pastoor met groote bedaardheid: want zijne eigene speelpoppen waren nog onaangeroerd gebleven. »Maar» vroeg hij, »waar zult gij uw heirleger van mindere Godheden, uwe *Dii Minores*, uwe halve Goden en Godinnen enz. vinden?» — »Waar?» antwoordde de Hoofdman — »waar anders dan bij uzelve. Zij zijn slechts onder andere namen vermomd. Bij voorbeeld, wij hadden onzen VERTUMNUS en onze POMONA, de Godin der boomgaarden: onze BONA DEA; onze HYGIEA, de Godin der gezondheid. ONZEN FORNAX, den God der granen en der bakkers: onzen OCCATOR, den God van den oogst: onze RUNCINA, de Godin van het wieden — onze HIPPONA, de Godin der stallen en paarden — en BUBONA, de Godin van het vee. Nu, wij behoeven slechts naar den *Erfel* te gaan.» —

»*Sancta Maria!*» riep de Pastoor uit, rood wordende van drift. »Meent gij onze gezegende Heiligen aan te tasten!»

»Juist» hernam bedaardelijk de Hoofdman. »Zij zijn uwe *Dii Minores* — uwe halve Goden en Godinnen enz., overeenkomende met de onze, en tot dezelfde oogmerken dienende. Hebt gij de H. APOLLONIA niet voor de kiespijn, den H. BLASIUS voor de zere keel, en den H. LAMBERTUS voor de vallende ziekte? Is het de bemoeijng van de H. WENDELINA niet, om voor de koeijen en kalveren te zorgen, en die van de H. GERTRUDA, om de ratten en muizen te verdrijven?»

De verontwaardigde Pastoor kon het niet langer aanhooren. Het was hem alsof hij al de kralen van

zijn' rozenkrans een voor een moest doorslikken. »Verdoemde Heiden!» riep hij uit: »Weg vanhier! Gij zult mijn huis niet langer verontreinigen! Vanhier, zeg ik! — en zijn' arm uitstreckende, om zijn bevel kracht bij te zetten, brandde de Eerwaardige Pastoor zijne tengere vingers in de vlam van de kaars en — sprong klaar wakker op!»